

مقدمه :

بیماری سل در حال حاضر مهم ترین مسأله بهداشتی در تمام کشورهای جهان است و سازمان جهانی بهداشت در سال ۱۹۹۳ سل را یک فوریت جهانی اعلام کرد . سالانه حدود ۸ میلیون مورد جدید سل در جهان رخ می دهد که فقط نیمی از آنها تشخیص داده می شود . میزان مرگ و میر سالانه بر اثر بیماری سل حدود ۳ میلیون نفر است . گفتنی است که ۹۵ در صد موارد مرگ و میر در کشورهای در حال توسعه رخ می دهد ، البته فاجعه فقط به کشورهای در حال توسعه محدود نیست ، بلکه کشورهای صنعتی توسعه یافته که در چند دهه گذشته کنترل سل را در خیال می پروراندند ، نیز از نیمه دوم دهه ۸۰ شاهد افزایش تکان دهنده موارد سل هستند .

در حقیقت این بیماری جزو بیماریهای باز پدید می آید که طی چند سال اخیر به علت غفلت از ادامه فعالیتهای کنترلی و احساس امنیت کاذب ناشی از این پندار که مقدمات کنترلی قبلی تأثیر دایمی بر جای گذاشته است ، در بعضی از کشورها دوباره بر میزان بروز آن افزوده شده است .

عامل بیماری

سل یک بیماری عفونی است . گروهی از باکتریها که در مجموع به مایکوباکتریومهای سلی مشهورند ، این بیماری را ایجاد می کنند ، ولی عامل بیماری در انسان به نام مایکوباکتریوم تربرکولوزیس است که به باسیل کخ نیز شهرت دارد .

اشکال بالینی بیماری

۱- سل ریوی : شایع ترین شکل بیماری است و بیشتر از ۸۰ درصد موارد سل را شامل میشود . این شکل از بیماری به شدت قابل سرایت است .

۲- سل خارج ریوی : در این شکل از بیماری اعضای

دیگر بدن به جز ریه و غده های لنفاوی ناف ریه درگیر می شود . استخوان و مفاصل ، مجاری ادراری تناسلی ، سیستم عصبی و روده ها از مهمترین هدفهای سل خارج ریوی به شمار می روند .

راه انتقال بیماری

راه انتقال این بیماری همیشه از راه تنفس است ، ولی میکروب سل پس از ورود به ریه و ایجاد ضایعه اولیه می تواند از راه خون ، لنف ، راههای هوایی و یا به صورت مستقیم به سایر اعضا منتشر شود . خلط انسان بیمار مهم ترین منبع آلودگی است . سرفه و به دنبال آن تف کردن خلط روی زمین سبب می شود که میکرب به شکل قطره ای در هوا پخش شود . استنشاق این قطرات سبب آلودگی افراد سالم خواهد شد . نکته حایز اهمیت این که با آغاز درمان دارویی به سرعت از سرایت بیماری جلوگیری می شود (حدود ۲ هفته) از این رو درمان مناسب موثرترین روش پیشگیری از بیماری سل محسوب می شود .

علائم بالینی بیماری

در خیلی از موارد بیماران با احساس کسالت و خستگی و تب خفیف و علائم غیر اختصاصی مراجعه می کنند . خیلی وقتها به دنبال یک عفونت ویروسی ساده تا مدتها سرفه باقی می ماند . سرفه و خلط از مهم ترین نشانه های بیماری سل هستند . از این رو باید در سرفه و خلطی که بیشتر از ۲ هفته طول بکشد حتماً سل را مورد نظر داشت . درد سینه شایع نیست ، ولی بعضی وقتها ممکن است درد مبهمی وجود داشته باشد که با تنفس بدتر شود . تب و تعریق شبانه از نشانه های مهم بیماری هستند . ضعف ، خستگی ، کاهش اشتها و کاهش وزن از دیگر نشانه های بیماری هستند .

عوامل افزایش دهنده خطر :

- افراد بالای ۲۰ سال
- نوزادان و شیرخواران
- بیماری مزمنی که مقاومت بدن را کاهش داده باشد
- استفاده از کورتون ها یا داروهای سرکوبگر ایمنی
- شرایط زندگی شلوغ یا غیر بهداشتی
- مصرف الکل و دارو
- ایدز
- افراد بی خانمان
- بیماران خارجی یا پناهنده

تشخیص بیماری

تشخیص معمولاً بر اساس علائم بالینی است ، ولی عکس قفسه سینه اولین نشانه ها را در اختیار پزشک قرار می دهد . بررسی خلط (۳ نمونه) نیز کمک کننده خواهد بود . تست پوستی PPD یک تست غربالگری است و در تشخیص بیماری ارزش کمی دارد .

برای تشخیص از فرد مشکوک به بیماری باید سه نمونه خلط را در عرض ۲ تا ۳ روز جمع آوری و مورد آزمایش

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان

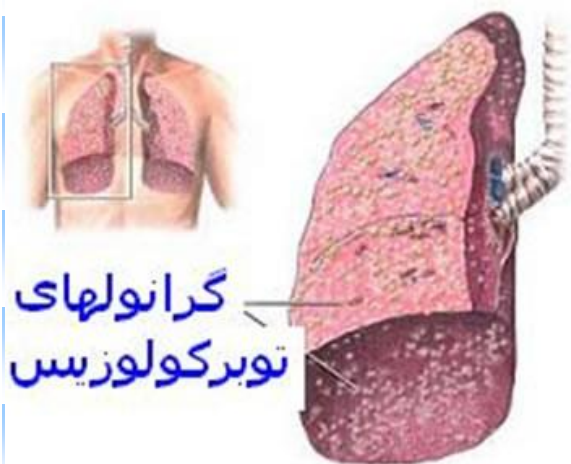
لرستان

بیمارستان آیت الله بروجردی

سل

بیماری قدیمی

ولی بازپدید

گرانولهای
توبرکولوزیس

واحد آموزش سلامت

برای بررسی پاسخ به درمان نیز در فواصل هر ماه بررسی خلط ضروری است. اگر کشت خلط تا ۳ ماه مثبت بماند نشانه شکست در درمان می باشد و داروی بیمار باید تعویض شود.

یکی از دلایل مقاوم شدن میکرب به دارو، عدم وجود نظم در مصرف دارو می باشد.

کنترل بیماری

مهمترین اصل بیماریابی و درمان بیماران است. در کشورهایی که شیوع بیماری اندک است، می توان برنامه های غربالگری را برای جمعیت های در معرض خطر تدارک دید.

در کشورهایی که شیوع بیماری فراوان است، نکات زیر در کنترل بیماری بسیار مهم است.

۱- بیماریابی بر اساس آزمایش خلط از بیمارانی که دوره سرفه آنها بیشتر از ۲ هفته طول کشیده است.

۲- تجویز داروهای لازم برای کسانی که آزمایش خلط مثبت دارند

۳- برقرار ساختن سیستم درمانی که به طور مداوم بیماران را کنترل کند و داروی لازم در اختیارشان قرار دهد.

۴- برقراری یک سیستم دقیق برای جمع آوری داده های بیماران

منابع

- ۱- توپیدی و باز پدیدی بیماریهای عفونی (۱) حسین حاتمی، مرکز مدیریت بیماریها، مرکز نشر صدا ۱۳۸۲
- ۲- ماهنامه درد - جلد ۲۰ و ۴۷
- ۳- www.daneshnameh.roshd.ir/mavara

* نمونه اول : در اولین مراجعه زیر نظر پرسنل بهداشتی دریافت شود.

* نمونه دوم : در همان روز اول یک ظرف خلط به بیمار داده شود تا صبح زود روز بعد (قبل از برخاستن از بستر) خلط صبحگاهی خود را در آن جمع آوری کند و به واحد بهداشتی بیاورد.

* نمونه سوم : در مراجعه روز دوم به واحد بهداشتی پس از تحویل نمونه دوم یک نمونه خلط دیگر بلافاصله از او دریافت شود

توجه : نمونه ها باید در محلی با تهویه مناسب ترجیحاً در هوای باز جمع آوری شود در صورتی که بیمار بستری باشد بهتر است هر سه نمونه از خلط صبحگاهی تهیه شود حجم هر نمونه خلط معمولاً باید ۳ تا ۵ سی سی باشد. نمونه ها باید در اسرع وقت به آزمایشگاه ارسال گردد

پیشگیری

پیشگیری بهترین راه بیماریابی و درمان بیماران است. دو راهبرد مهم دیگر تزریق واکسن BCG و دارو درمانی پیشگیرانه است.

BCG واکسن نسبتاً موثر و کم خطری است که در کشورهایی که شیوع سل در آنها بالاست، به صورت تزریق داخل جلدی در هنگام تولد صورت می گیرد.

درمان بیماری

بیماری سل بر درمان با چند دارو استوار است و ثابت شده که درمان تک دارویی تأثیر مناسبی ندارد، همچنین طول دوره درمان نیز طولانی است (حداقل ۶ ماه) درمان را تا حد زیادی افزایش می دهد.

پزشک باید بیمار را با عوارض هر یک از داروها آشنا کند تا بیمار در صورت ابتلا به هر کدام هر چه سریعتر پزشک را آگاه سازد.